

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ІДЕАЛ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ПОСТМОДЕРНУ

CHRISTIAN IDEAL OF HUMAN LIVING IN POSTMODERN CONDITIONS

Кислий А. О.,

кандидат філософських наук, доцент,
докторант кафедри богослов'я та релігієзнавства,
Національний педагогічний університет
ім. М.П. Драгоманова
(Україна, Київ), e-mail: a.kysliy@ukr.net

Kysliy A. O.,

PhD in Philosophical Sciences, Associate Professor,
candidate for a doctor's degree of the Department of
Theology and Religious Studies,
National Pedagogical Dragomanov University
(Ukraine, Kyiv), e-mail: a.kysliy@ukr.net

Визначено актуальність вивчення питання місця християнського ідеалу життєдіяльності людини в умовах постмодерну. З'ясовано, що християнська богословська та філософська думка доби постмодерну враховує сучасні трансформації в соціально-економічній сфері. Складність християнського підходу до ідеалу життєдіяльності людини полягає у конфесійних особливостях позиціонування християнства. Доведено, що, зберігаючи доктринальну чистоту, християнські напрямки пристосовуються до умов постмодерну, їх християнська етика адаптується до цінностей сучасного соціокультурного простору. Центр уваги християнських мислителів змістився із тлумачення зв'язку людини з Богом та ролі трансцендентних цінностей у її повсякденному житті до виявлення характерних властивостей способу існування особи у суспільстві.

Ключові слова: християнський ідеал, християнська етика, людина, життєдіяльність людини, постмодерн, праця, сучасна християнська думка.

It is determined the relevance of studying the question of the Christian ideal of human living in postmodern conditions. It has been found that Christian theological and philosophical thought of the postmodern era takes into account contemporary transformations in the socio-economic sphere. The complexity of the Christian approach to the ideal of human activity lies in the confessional features of the positioning of Christianity. It is proved that, keeping the doctrinal purity, Christian trends are adapted to the conditions of the postmodern, their Christian ethics adapts to the values of the modern socio-cultural space. The focus of Christian thinkers has shifted from interpreting one's relationship with God and the role of transcendental values in one's daily life to revealing the characteristic properties of one's way of being in society.

Keywords: Christian ideal, Christian ethics, human, human living, postmodern, labour, modern Christian thought.

Сучасне суспільство перебуває в процесі змін економіки, політики, ідеології, їх функціонального характеру, нової постановки цілей та орієнтирів, що дозволяє констатувати продовження трансформації всіх сторін буття соціуму. Безсумнівно важливою є проблема життя людини в сучасних умовах роз-

витку суспільства. Актуальним для дослідження є християнський ідеал життєдіяльності сучасної людини і суспільства, що зумовлюється духовними та матеріальними потребами, які виникають у результаті поширення цінностей і моделей самореалізації в умовах глобального інтерактивного простору та постмодерних інтерпретацій дійсності. Нові духовно-моральні цінності та штучно створені шаблони масової свідомості доповнюються негативними релігійними стереотипами і неминуче привели до їх обговорення в різних релігійних інституціях, які претендують на роль духовної опори суспільства.

Релігієзнавчий аспект зазначеного питання передбачає аналіз життєдіяльності людини у взаємозв'язку із сучасними соціально-економічними трансформаціями, що є важливим та актуальним для суспільства в цілому та наукового філософського простору. Для більш глибокого розуміння сучасних процесів життєдіяльності людини необхідне з'ясування специфіки загальносвітових тенденцій у християнстві. Тому метою статті є дослідження актуальної проблеми християнського ідеалу життєдіяльності людини в контексті сучасних соціальних процесів та постмодерного осмислення дійсності. Адже у вітчизняному релігієзнавстві потребує вивчення християнська богословська думка з урахуванням здобутків сучасних гуманітарних і суспільних наук, що пов'язані з сучасним розумінням релігії.

Наукове вивчення постмодерної інтерпретації дійсності християнськими теоретиками лише розпочинається у вітчизняній релігієзнавчій науці. Окремі аспекти проблеми розвитку сучасної людини на основі християнських цінностей розглянуті в роботах відомих українських вчених-релігієзнавців: Бабія М., Богачевської І., Борейка Ю., Бондаренка В., Єленського В., Здіорука С., Колодного А., Кочан Н., Любашенко В., Мариновича М., Недавньої О., Решетнікова Ю., Сагана О., Филипович Л., Чорноморця Ю., Юраша А., Яроцького П. Серед сучасних авторів, які присвятили свої роботи висвітленню еволюції поглядів на широке коло проблем взаємодії Християнської церкви і людини в господарській сфері, помітно виділяються Коваль Т., Назаров І., Нагевичене В., Недзельська Ю., Сімонов В., Сомін М. та ін. Їхні дослідження базуються на аналізі новозавітної писемності та широкого кола творів Святих Отців і Вчителів Церкви, офіційних церковних документів актуальних для сьогодення.

В сучасних умовах людина все більше відмовляється від пошуку об'єктивного ідеалу і довіряє переважно своєму суб'єктивному баченню світу і самої себе. Її не влаштовують ідеї добра, краси, істини, з якими доводиться стикатися у повсякденній дійсності. Соціокультурні трансформації, що відбувається в напрямі більшого різноманіття форм, норм, цінностей та стилів життя, демонструють розкутість у виборі зразків соціального зростання та пошуку особистого місця в житті. Сучасний світ рухається в напрямку раціоналізації нової світської етики,

розвитку громадянського комфорту та домінування масової споживацької культури, характеризується взаємозв'язком різних релігійних та соціальних процесів. Революційний розвиток науки, поява нових технічних інновацій, наукоємних галузей виробництва, прогрес засобів масової інформації та комунікації спонукають християнську Церкву реагувати на виклики часу. В сучасних умовах діалогу культур, християнство, яке є найпоширенішою світовою релігією, акцентує увагу на вирішенні різних соціальних проблем, а богослови переглядають ідеї культурно-релігійного синтезу, співвідношення науки і релігії, церкви і економіки тощо.

Протягом двох тисячоліть християнство живить своїми ідеалами різні культури, а християни намагаються розкрити таємницю людського буття, усвідомити своє місце в планах Бога, осмислити себе як специфічну єдність духу, душі і плоті. Християнським ідеалом гармонійної цілісності визнається другий Адам, тобто Безгрішний Ісус Христос, який відкупив на Голгофі первородний гріх всіх людей. Християнин пізнає волю Божу, проникає в сенс і мету земного буття як слідування за Христом – шлях до вічного життя. Тому релігійно-життєва спрямованість повинна збігатися із шляхом до Бога. Уточнимо, що в християнстві людина дуальна по своїй природі. З одного боку, вона нікчемна, слабка, грішна і є рабом Божим, з іншого, – вершина творіння, що перевершує всі речі, цар природи; як образ Бога людина здатна усвідомлювати Бога. Призначення людини контролювати природні процеси і відповідно з Божим задумом привносити у світ гармонію, облагороджувати і вдосконалювати середовище свого існування. Як пише Федоров Ю. в «Сумі антропології»: «Людина дивиться на світ, який сама ж і творить. Світогляду людини завжди передує її творіння світу. Світ є не що інше, як омертвіння людини. А тому не людина народжується світом, а світ твориться людиною, антропогонія трансцендентного передує процесу світотворення, а не навпаки» [10, с. 5].

Життя християнина стає повним, якщо будь-який факт і явище він розглядає в рівновазі двох проєкцій – вертикальній (входження в Царство Боже) і горизонтальній (солідарність з усім людством як любов до ближнього). Християнські ідеали можуть сьогодні і в майбутньому сприяти становленню нових цілей діяльності людини. «Християнський догмат обоження людини побудований на самознищенні як межі вищого вдосконалення людської природи, що йде на самовіддачу себе як вираз вищої волі... Тому людині представлені величезні завдання в повсякденному житті, пов'язані зі смисложиттєвим і моральним орієнтирами. Людина стоїть завжди перед вибором своєї позиції: між необхідністю послуху Богові або свавіллям; необхідністю послуху Богу або соціальним самоствердженням» [6, с. 31].

Одним з істотних моментів християнської релігії є уявлення про сутність і призначення людини в земному житті. Її специфічною рисою є абстрактний

підхід до розуміння людини як образу і подоби Бога. Релігійно-філософська та богословська інтерпретація людини в християнстві за своїм змістом зводиться переважно до розгляду її зв'язку з Богом та ролі трансцендентних цінностей в повсякденному житті людини. У кожній релігійній конфесії є свої методи здобуття життєвого досвіду, що відкривають шлях до Бога. Ґрунтуючись на різних богословських, філософських і культурних традиціях, основні християнські напрямки при всій різноманітності їх концептуальних позицій мають багато спільних рис у вирішенні означеного питання. Вважається, що основний процес індивідуально-особистісного ствердження має йти через духовний досвід, який дає можливість відкрити своє бачення світу, переживання громадських і особистих проблем. Дослідження християнської богословської та філософської думки доби постмодерну виявило, що центр уваги християнських мислителів змістився із тлумачення сутності людини та суспільства до виявлення характерних властивостей способу існування особи у суспільстві. У цьому визначенні сутності людини вихідними є фізична і духовна цілісність людини і те, як вона реалізується в сфері реальних соціальних відносин і інститутів.

Християнський ідеал отримав філософську інтерпретацію в рамках концепції постмодерну у працях таких філософів, як Батай Ж., Бодрійяр Ж., Дельоз Ж., Кюнг Г., Лакан Ж., Фуко М. та ін. В них відзначається радикальний ступінь релігійної плюральності, яка суперечить традиційним принципам християнства як духовно-соціальної системи. При цьому, постмодерністський модус сучасного християнства зумовлює соціальну модернізацію, призводить до деконструктивного стану релігії, що в кінцевому підсумку сприяє перебудові самого суспільства. Сьогодні все більше спостерігається те, що християнські церкви стають не стільки ретранслятором істини, як механізмом у боротьбі за умови, необхідні для виживання в хаосі сучасного світу і забезпечення людини різноманітними благами.

Відомий релігієзнавець Анатолій Колодний, аналізуючи феномен християнського постмодерну, вважає, що Християнська церква відсторонюється від турботи про духовне спасіння вірних і все більше орієнтується на повсякденні проблеми людини і суспільства. Християнство йде у політику, комерцію, благодійність, світську освіту, мас-медіа тощо. Орієнтація на ці сфери життя, що не характерні для релігії, веде до розмивання власне релігійного, втрачає своєї сакральності, а на релігію переносяться всі життєві проблеми. Християни стають якимсь окремим сегментом суспільства, церковні спільноти поступово перетворюються у специфічні субкультури. В цьому Колодний А. бачить небезпеку, що приведе до утворення «християнських культурних гетто» тобто культури, що буде існувати паралельно зі світською, яка постає невід'ємною частиною «загальної роз'єднуючої тенденції, характерної для пост-

модерну». Такий процес «заземлення нових релігій на проблемах сьогодення своїх вірних» спричинить конфлікт постмодерністів з ідеологами християнства, які доводять єдиність і незмінність Біблійних істин [5, с. 318].

Життєдіяльність людини значною мірою залежить від конфесійних особливостей віровчення і формується на основі особистого релігійного досвіду та загального релігійного діяння. Діяльність людини полягає в тому, що релігійна віра і традиція можуть не збігатися або спеціально бути розведені з її повсякденністю. Тому життєдіяльність людини передбачає, по-перше, релігійну практику, що постає як активність віруючого в релігійній громаді та на індивідуальному рівні відповідно до віроповчальної інформації; по-друге, повсякденне життя, де релігійні ідеї об'єктивуються і упродовжуються на особистісному буттєвому рівні та в соціальному середовищі. Повсякденність життя християнина не веде до розриву з релігійними переконаннями, а релігійна діяльність є засобом включення надприродної реальності в контекст повсякденної життєдіяльності.

Існує тісна кореляція між смислами життєдіяльності людини і смислами суспільного буття. Тому у контексті аналізу життєдіяльності людини, що стосується насамперед індивідуального буття, необхідно звернути увагу на соціальному навантаженні діяльності. Соціальне середовище є сферою взаємодії між людьми, де релігійна людина має можливість для реалізації її релігійних принципів та впливу на поведінку не лише певного індивіда, але й релігійної спільноти. Особистість виникає і розвивається як суб'єкт комунікації з іншими суб'єктами, адже однією з головних її рис є комунікативність.

Сучасні віруючі все активніше беруть участь у всіх процесах життєдіяльності суспільства. Якщо раніше Церква засуджувала соціальну активність своїх вірних, то тепер участь мирян у різноманітній суспільній діяльності, відповідно до християнських етичних норм і принципів, розглядається як одна із форм служіння Церкви. Християнське богослов'я еволюціонує у напрямку поступового визнання можливості і навіть необхідності вияву соціальної активності віруючих. Проте, на думку Недзельської Ю., надто повільно будь-які нововведення в церковній і мирській практиці сприймають православні. Сучасність засвідчує все більшу невідповідність життєдіяльності православного віруючого як вимогам віровчення, так сучасного соціокультурного простору. Тому богословська санкція переорієнтації Православ'я на необхідності участі членів Церкви в суспільному житті побудована на «модерністському витлумаченні поняття «світ» як феномен двоякої – гріховної і божественної – суті, і «людини як «співпрацівника Бога» у справі вдосконалення і спасіння цього «світу», що відповідають православно-богословським оцінкам соціальної реальності [8, с. 140].

Критерієм життєдіяльності людини є відповідність до Біблії та Святого Переказу. В них визнача-

ється ціннісний зміст життя як діяльність на основі віри, що стає для людини нормою життя як через знання, так і реальний досвід життя в Церкві. Сучасні християнські мислителі стверджують, що діяльність як праця характерна для Бога – Творця всесвіту, Адама, Ісуса Христа, Діви Марії, Апостола Павлу, Антонію Великому, Преподобному Сергію Радонезькому та ін. Наприклад, в «Основах П'ятидесятницького богослов'я» на основі біблійних текстів стверджується, що «Адам був не тільки зоологом, але і вченим-садівником. Краса і родючість раю були результатом лише Божої праці. Перша людина зберігала і обробляла сад, проявляючи творчі здібності» [2, с. 154]. Вважається, що творчість у праці цілковито необхідна для внутрішнього душевного задоволення.

Робота стала важким тягарем тільки після того, як в світі з'явився гріх. В історичній та сучасній християнській думці праця розуміється як наслідок первородного гріха, покарання всіх людей за ухиляння від заповідей Божих. Первородний гріх, що лежить біля витоків земної історії людства, став необхідністю постійно підпорядковуватись задоволенню своїх матеріальних потреб. З того часу виснажливі зусилля, «праця в поті чола» стає основою життєдіяльності у боротьбі за існування, протистояння численним соціальним та природним загрозам [3, с. 68].

Сучасна богословська та філософська інтерпретація біблійної теми діяльності людини спрямована на розвиток та допомогу у розкритті її здібностей. В ній поряд з категорією первородного гріха важливими поняттями є «ринок», «конкуренція», «користь», «виживання». Сучасний дослідник економічної теорії християнства Назаров І. вважає, що нова реальність, для якої звичними стали перманентні кризи, суспільні потрясіння, непередбачуваність, конкуренція, обсяги ВВП, стратегічні пріоритети, нові можливості, вимагає заглиблення у докорінні проблеми, які приводять до питання про потреби людей і мотиви ведення бізнесу. Значна увага до природних і виробничих матеріальних ресурсів відволікає від важливішої альтернативи – духовності, хоча вона є вічною та безмежною, адже причиною її існування є задум Божий [7].

Православні богослови, осмислюючи вимоги та проблеми сучасної людини та суспільства, прагнуть подолати невідповідність між релігійними переконаннями та повсякденним життям віруючих. Священство прагне переконати мирян у необхідності неодмінної реалізації релігійного життя і в буденних процесах життєдіяльності людини. Сучасні зміни спонукають віруючих пристосовуватися до нових умов, змушують користуватись досягненнями сучасної цивілізації та у буденному житті порушувати вчення Церкви. Священство реагує на вимоги та проблеми сучасності й, прагнучи зберегти історичні традиції, наголошує на ортодоксальності та неодмінній церковності. Така неквапливість приводить до того, що люди стають заручниками сучасних про-

цесів. І як результат дуалізм чи плюралізм світоглядних переконань і, відповідно, поведінки в храмі чи вдома, в сім'ї, на роботі, на відпочинку. Незважаючи на те, що Церква проголошує принципівність у своїх поглядах на людину, спосіб життя її віруючих кардинально змінюється під впливом сьогодення. Миряни не можуть відгородитися від вимог сучасного світу і тим більше привносять свою культуру у релігійне середовище і ця тенденція дедалі зростає. Недзельська Ю. доводить, що «характерною особливістю способу життя православних мирян є розширення їхніх позарелігійних духовних інтересів. Це відбувається завдяки широким зв'язкам з невіруючими і виявляється у зацікавленні різноманітними світоглядними системами, досягненнями масової культури, навіть іншими релігіями» [8 с. 136-137].

Аналізуючи соціальну концепцію Православної церкви, Недзельська Ю. робить висновки про те, що сьогодні релігія вже не визначає всі сторони життя християн. За межами церкви їхнє життя має всі ознаки впливу секуляризації. Це виявляється в усіх сферах життєдіяльності: в побуті, спілкуванні, їжі, одязі, мові тощо. Хоча Церква застерігає мирян від присутності у їх життєдіяльності значних світських та язичницьких елементів, але більшість нехтують ними. Тому Церква прагне властивими їй засобами регулювати ставлення віруючої людини до сфери праці та вибору виду діяльності, що спрямована на благо людей [8].

В умовах постмодерну вплив на індивідуальну свідомість, на думку Колодного А., приводить до того, що відбувається індивідуалізація релігійності віруючого як еkleктичний синтез світоглядних принципів різних релігій та вчень. В його індивідуальній свідомості в результаті довільного вибору підходів до релігії відбувається розмивання самої ідеї Бога. Зникає переконання в істинності свого конфесійного вибору, потреба у дотриманні традицій, звичаїв і вимог співжиття у релігійній організації. Практично відсутній воцерковлений віруючий, втрачає сакральність церковно-обрядова практика, простежується довільність у її виконанні. Для багатьох релігія губить свою роль етичного імперативу і постає як система певних повсякденних правил. Життя сучасної людини відкрите масовій культурі і відвертій комерції, де пріоритети визначаються користою чи особистими вподобаннями. «Постмодерн потурає споживачьому мисленню, пропонуючи кожному релігію на його смак. А ось коли при релігіївборі неістотною постає істина, то людина починає вибирати для себе віросповідання так, як вона обирає будь-який інший товар...» [5, с. 315-316].

Цінність людської особистості в християнстві розглядається в контексті зв'язку з соціальними, економічними, культурними, повсякденними формами життя людини, яким відводиться роль зовнішніх явищ, які лише частково зачіпають сутності людини, яка виявляється як у внутрішньому духовному світі окремої людини, так і загальному – трансцендентно-

му. Релігійний досвід християнина формує особливий спосіб життя людської суб'єктивності. Кожна людина живе зі спрямованістю і вибором способу бути. Досить часто ці пошуки спрямовані на зовнішні виміри життя, в якому людина набуває свій практичний життєвий досвід, напрацьовує професійні якості, займає певну соціальну нішу.

Людина володіє здатністю шукати у всіх вимірах буття. Досить часто людину не влаштовують істини та ідеали, які вона знаходить в цьому світі, і це спонукає до пошуку шляхів життя більш глибокого, ґрунтового для знаходження себе, розуміння буття, який володіє більш гідними смислами. Людина має свободу вибору між піднесеним, що веде повноти обдарувань та низьким, що спрямовує до падіння, самознищення, деградації, тваринного та інстинктивного. Ступінь вибору духовного шляху любові до Бога і до людей, до всього Божого творіння, стає для людини творчою справою, яка завдяки трансцендентності Бога є завжди новою.

Тому одним з важливих питань релігійно-філософської інтерпретації сутності людини є питання про наявність вільної волі в людини, що дозволяє їй робити вільний вибір діяльності і нести особисту відповідальність за неї перед Богом. На основі цих ідей в протестантизмі відбувається індивідуалізація релігії, поєднуються два начала – релігія і активна діяльність людини. Діяльний характер протестантизму полягає не лише у спонуканні до практичної діяльності, а і в тому, що сама ця діяльність відповідає духу підприємництва. «Протестантські церкви вважають будь-яку працю морально виправданою і корисною як для окремої людини, так і всього суспільства. Вона має Божественний початок і є служінням Господу і ближньому, головним обов'язком людини у земному житті. Всі люди повинні працювати, щоб накопичувати матеріальний достаток, багатство, яке є лише засобом, а не сенсом людського життя» [3, с. 70].

Молодий науковець Грицишин В. в своїй дисертаційній роботі «Православна думка доби постмодерну» [1] звертається до ідей американського православного теолога Девіда Гарта, що зумів дати більш об'єктивну картину сучасних соціальних відносин. На думку Гарта, на сучасну людину впливає не стільки теоретичні антропологічні конструкції, а участь у ринкових відносинах, основу яких складає питання споживання товарів та послуг. Ринок, який має віртуальну та сумнівну цінність, переступає ідеології, являє собою «постхристиянську культуру комунікації, комерції і сучасних цінностей» [9, с. 645]. «Ринок виявляється своєрідним соціальним Богом, постмодерністська та ринкова гра підриває основи християнства, оскільки знецінює місіонерство, намагається зробити неможливим основне у християнстві – акт навернення особистості до Христа... Сьогоднішній ринок і його ідеологічне відображення – постмодернізм – знецінюють все, і головною метою цього процесу є знецінення особистості»

[1 с. 90-91]. Тут очевидним стає те, що сучасному ринковому безликому світу, основною ціллю якого вважаються гроші, соціальний статус і престиж не вистачатиме духовності, якою відрізняються релігії.

Однією з характерних рис сучасності є складне та суперечливе поєднання сутнісно протилежних процесів релігійного відродження, що полягає в активізації християнства в напрямку відродження релігійних духовних цінностей в сучасному суспільстві та секуляризації, що все глибше втягує в свою орбіту світове господарство. Важливу роль у трансформації релігійної свідомості сучасності відіграють також процеси урбанізації суспільства, що сприяє поширенню специфічної урбаністичної культури. Процеси урбанізації та секуляризації, що розвиваються паралельно впливають на людську працю. У своїй роботі «Мирський град: секуляризація і урбанізація в теологічному аспекті» американський протестантський теолог Харві Кокс називає три найважливіші зміни, до яких привели секуляризація та урбанізація. «По-перше, вони відокремили місце праці від місця проживання; по-друге, вони ведуть до все більшого включенню праці в систему бюрократичної організації; по-третє, вони позбавили працю релігійного забарвлення, яку вона зберігала з тих часів, коли її розглядали як духовну дисципліну. Релігійні люди часто дивляться на ці зміни з тривогою і несхваленням. Робилися спроби знову внести в сучасні корпорації елементи сімейних відносин, засуджувалася характерна для організацій безликість, висловлювався жаль з приводу того, що більше не усвідомлюється «покликання» [4, с. 165].

Повне заперечення проблем мирського світу відбувається у монастирському укладі життя. Чернечий ідеал, що склався під впливом віри в швидке пришествя Христа, висловлював протест проти зв'язку християн зі світською культурою. Він породив цінності простоти, обмеження земних потреб і бажань людини, безкорисливої праці та негативного ставлення до грошей. В результаті вся фізична діяльність стає ніби другорядною у порівнянні з чернечим покликанням. Сьогодні подвиг аскетизму, умертвіння плоті, піст, безшлюбність, слухняність, зречення світу, молитва поступаються місцем богоугодним вчинкам. Безперервна молитва не виключає праці та різноманітної діяльності. Християни відхиляють і засуджують псевдовчення, які закликають жити тільки для молитви.

Отже, в умовах постмодерну богослови звертаються до «осучаснення» ідеалу життєдіяльності християнина, враховуючи сучасні ціннісні орієнтації й місце у них релігійної складової. Але зміни у християнському світогляді соціально життєдіяльної людини сприймаються богословами через призму активності при зміні історичної епохи, коли зберігаються окремі елементи традиційної консервативної та архаїчної культури у духовній і соціальній сфері та інтеграції сучасних тенденцій в релігійній свідомості. Відповідно ці наполегливі вимоги часу не вра-

ховувати при розгляді способу життя неможливо.

Наскільки б великою не була реалізованість сучасної людини, християнський ідеал життєдіяльності окремої особистості – це стан можливості, що визначається есхатологічною перспективою. В сучасних умовах постмодерну релігії беруть на себе відповідальність за розвиток морально-етичного ідеалу повсякденного життя та світу праці людини. У той же час християнські богослови стурбовані реаліями світського життя, підвищенням інтересу до досягнень сучасної науки й мистецтва, що все більше входять у повсякденні соціальні й ціннісні орієнтації віруючих, особливо представників молодого покоління. Абстрактний ідеал індивідуального вибору шляху вдосконалення та спасіння в життєдіяльності людини є долею цього земного нинішнього світу і підготовкою та випробуванням для життя вічного.

Список використаних джерел

1. Грицишин, ВП. 2017. Православна думка доби постмодерну: філософсько-релігієзнавчий аналіз. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.11 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Рівне. 180 с.
2. Даффилд Г., Ван Клиф Н. 2007. Основы пятидесятнического богословия. Пер. с англ.: О. Лукманова. Нижний Новгород: Агапе 526 с.
3. Кислий, АО. 2019. Економіка у контексті сучасної християнської соціальної думки. Гілея: науковий вісник. К.: «Видавництво «Гілея». Вип. 143 (№ 4). Ч. 2. Філософські науки. с. 67-72
4. Кокс, Х. 1995. Мирской град: Секуляризация и урбанизация в теологическом аспекте. Пер. с англ. О.Боровой и К.Гуровской. Под общей ред. и с примеч. О.Боровой. М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН. 263 с.
5. Колодний, А. 2007. Феномен християнського постмодерну. Університетські наукові записки. № 3 (23). с. 312-323
6. Нагевичене, ВЯ. 2001. Христианская религиозность как духовное становление личности, брака и семьи: Монография. Рос. филос. о-во и др. – Екатеринбург: Банк культурной информации. 208 с.
7. Назаров, ІВ. 2011. Перспективи розвитку економічної теорії: конфлікт християнської та гуманістичної парадигми у світлі ідей «Філософії господарства» С. М. Булгакова. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія Економіка. К.: КНУ імені Тараса Шевченка. № 131. с. 16-20
8. Недзельська, Ю. 2008. Спосіб життя православного віруючого. Українське релігієзнавство. № 46. с. 135-146
9. Харт, Д. 2010. Красота бесконечного. Эстетика христианской истины. Пер. с англ. А. Лукьянова. – М.: ББИ. 673 с.
10. Федоров, ЮМ. 1995. Сумма антропологии. Кн. 2. Космо-антропо-социо-природогенез Человека. Новосибирск: «Наука». Сибирская издательская фирма РАН. 429 с.

References

1. Gritsishin. VP. 2017. Pravoslavna dumka dobi postmodernu: filosofsko-religieznavchiy analiz. dis. ... kand. filos. nauk : 09.00.11 / Nats. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. Rivne. 180 s.
2. Daffild G., Van Kliv N. 2007. Osnovy pyatidesyatnicheskogo bogosloviya. Per. s angl.: O. Lukmanova. Nizhniy Novgorod: Agape 526 s.
3. Kisliy. AO. 2019. Ekonomika u konteksti suchasnoï khristiyanskoï sotsialnoï dumki. Gileya: naukoviy visnik. K.: «Vidavnistvo «Gileya». Vip. 143 (№ 4). Ch. 2. Filosofski nauki. s. 67-72
4. Koks. Kh. 1995. Mirskoy grad: Sekulyarizatsiya i urbanizatsiya v teologicheskome aspekte. Per. s angl. O.Borovoy i K.Gurovskoy. Pod obshchey red. i s primech. O.Borovoy. M.: Izdatelskaya firma «Vostochnaya literatura» RAN. 263 s.
5. Kolodniy. A. 2007. Fenomen khristiyanskogo posmodernu. Universitetski naukoviy zapiski. № 3 (23). s. 312-323
6. Nagevichene. VYa. 2001. Khristianskaya religioznost kak dukhovnoye stanovleniye lichnosti. braka i semi: Monografiya. Ros. filos. o-vo i dr. – Ekaterinburg: Bank kulturnoy informatsii. 208 s.
7. Nazarov. IV. 2011. Perspektivi rozvitku ekonomichnoï teorii: konflikt khristiyanskoï ta gumanistichnoï paradigmi u svitli idey «Filosofii gospodarstva» S. M. Bulgakova. Visnik KNU imeni Tarasa Shevchenka. Seriya Ekonomika. K.: KNU imeni Tarasa Shevchenka. № 131. s. 16-20
8. Nedzelska. Yu. 2008. Sposib zhittyia pravoslavnogo viruyuchogo. Ukraïnske religieznavstvo. № 46. s. 135-146
9. Khart. D. 2010. Krasota beskonechnogo. Estetika khristianskoy istiny. Per. s angl. A. Lukianova. – M.: BBI. 673 c.
10. Fedorov. YuM. 1995. Summa antropologii. Kn. 2. Kosmo-antropo-sotsio-prirodogenez Cheloveka. Novosibirsk: «Nauka». Sibirskaya izdatelskaya firma RAN. 429 s.